

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Vasaros topofilija

Vasara pamažu žengia į savo pilnatį – kaitrią, spindinčią, netgi šiek tiek gūdžią. Vakarašiemely taip žalia ir gilu, lyg šulinio dugne, ir jau imu girdėti tą ypatingą vasaros vakaro tylą, kai iš beveik juodos sodų lapijos gelmės ataidi švelnūs sidabriniai garsai – lyg susidauždamos taurės skambėtų, lyg nutrūkęs juokas, lyg išbirusios iš dainyno natos...

Žiūriu į sodriu vakaro purpuru nulietus laukus ir pievas pro lekiančio automobilio langą, į vienur kitur išnyrančias sodybas ir vilas, ir paprastas, ir puošnesnes, nelygu šeimininko užmojai – ir užplūsta lengvas liūdesys, nes vakaro grožis toks trapus ir toks įprastas. O liūdesys – toks senas, toks archajiškas. Vadinamas topofilija. Ir niekur nuo jo nepabėgsi, nors dabar žmogaus identitetas daugiau kosmopolitiškas, klajūniškas, nei sėslus. Bet vis tiek slapčiausioje širdies kertelėje tūno tas aitrokas liūdesys, liudijantis, kad nors turėsi ir tris identitetus ir namais laikysi kelis pasaulio kraštus, kada nors tau teks pasirinkti tik vieną.

O gal ir pati vieta tave pasirinks. Kas žino? Juk esama tokių dalykų, kurių mūsų protas sapnuote nesapnavo. Galbūt ne čia ir ne dabar, ne šiame laike, ne šioje dimensijoje. Bet jeigu žmogus yra ne tik fizinė, bet ir dvasinė būtybė, jeigu mūsų moralė ir etika išsirutuliojo iš aukštesnių paskatų, o ne dėl to, kad tai skiria mus nuo kitų gyvūnų ir leidžia mums laikytis mitybos grandinės viršuje – taip būtina turėtų atsitiikti.

Todėl tokios lemtingos yra saulėlydžių ir saulėteklių, žalumos ir smėlio, akmenų ir žemės spalvos, nendrių salos ežeruose, šalpusnių ir drignių priaugusios šlapios griovos, kerpių nužilinti medžių kamienai – jie neturėtų mūsų jaudinti kaip tam tikri sentimentalų atrakcijų objektai, veikiau turėtų priminti, kad galbūt mes per gerai apie save manome – kad mums leista rinktis, kur norime gyventi, ir tokių vietų yra ne viena ir netgi ne dvi, o kiek žmogaus apetitas leidžia.

Juk bene daugiausia apie pačią būtį ir jos esmę gali sužinoti, labai ilgai gyven-damas vienoje vietoje ir matydamas, kaip toji vieta gyvena. Kaip keičiasi lapo spalva, siaučiant žaliai birželiui ir artėjant ramiam rugpjūčiui – iš žalzgano, virpančio, saulės peršviečiamo pergamento ji virsta plieno atspalviu pasidengiančiu popieriumi ir netgi šlamėti ima kitaip. Kaip leidžiantis saulei į vakaro pusę pasisuka takelis, iš balto virsdamas pilku, iš pilko – tamsiai žaliu, beveik juodu.

Galima šaipytis, sakyti, kad tai niekai, smulkmenos, betgi iš tokių smulkmenų ir sudaryta gyvenimo pilnatvė. Ne iš mūsų tuščiagarbiškumo, mūsų godumo ir paikumo. Ne iš greitai praeinančių madų ir daiktų. Viso to kada nors neliks. Liks tik tai, kas tik-ra, kas gryna, kas sodru ir pilna.

Vienas iš tokių dalykų – vieta, kurioje gyvena tavo siela. Ne tavo kūnas ir jam skir-ti dalykai, o vieta, kuri, nori ar nenori, tampa kažkuo daugiau, nei tam tikra erdve.

M. Bulgakovo Meistras po mirties pateko į ramybės sklidiną vietą, kurioje jo lau-kė jaukus namas, mylimoji, seni draugai, knygos, pasivaikščiojimai ir pašnekesiai. Tarsi gražu ir teisinga, bet... toji vieta tarsi liūdnoka, tarsi tamsoka, tarsi ne ta... ko-dėl? Ar nebūtų buvę geriau keltis ten, kur šviesiau, triukšmingiau, kur trykšta džiug-esio šaltiniai?.. Deja. „Jis nenusipelnė šviesos. Jis nusipelnė ramybės“, – taip Meist-ro vietą apibūdina autorius.

Prisimenant Šv. Rašto eilutes apie buveines, kurias Viešpats paruošė savo vaikams ir kurios laukia mūsų, ne tik džiugu, bet ir baisu, nes vargšas mūsų protelis visai ne-išneša, kokios tos buveinės yra. Galbūt ir nereikia jų įsivaizduoti – vaizduotė taip pat puikiai tarnauja ir didingiems, ir liguistiems įsivaizdavimams kurti. Užtenka tikėti, kad tokia vieta yra ir ji tavęs laukia.

efoto.lt nuotr.

PILNATIS

*Kokios naktys didžiulės, ir žalios, ir kvepiančios būna!
Upėj spindi kaip peilis šviesa nerami ir skaudi.
Aš brendu per rąsus, pagal užiantį, žalią malūną,
Į tą naktį, kuri nebesutelpa mano širdy.*

*Ant baltų debesų spinduliai nejudėdami guli,
Ir į verkiančią tylumą medžiai nuleido šakas.
Miško vagys ir moterys žiūri į sunkų mėnulį, -
Vagys juokias, o moterys verkdamos laužo rankas.*

*Aš brendu per rąsus, per stiklinį vidurnakčio vyną.
Liūdesių vaivorykštė pražysta ant mano galvos.
Skrenda mano šešėlis į naktį ugningą ir gryną,
Kaip šešėlis žvaigždės, kaip šešėlis žvaigždės negyvos.*

*Tokią naktį trapi melancholija žemėje plečias
Ir virpėdama tirpsta numirusio vaiko šypsniu,
Ir į žalią mėnulio voratinklį, kabantį medžiuos,
Krenta širdys išblyškusių ir nelaimingų žmonių.*

Henrikas Radauskas

Renata Šerelytė

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Vasaros topofilija • **2-as psl. Violeta Rutkauskienė.** Knyga Lietuvos žvalgybos ir saugumo pareigūnų atminimui pagerbti (2) • **3-as psl. Joana Danutė Žilaitytė.** „Juoda naktis saugo baltas gėles“. Poezija • **4-as psl. Algis Vaškevičius.** Istorinės Prezidentūros sodelyje – paroda apie didžiuosius Lietuvos pasiekimus 1918–1940 metais • **5-as psl. Astrida Petraitytė.** Šventiška turistinė popietė Vilkyškiuose • **6-as psl. Žydronė Kolevinskienė.** Žodžių ir vaizdų kelionė • **7-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė.** „Carnival Youth“ – jaunieji „sienų griovėjai“ • **8-as psl. Kultūros kronika/ Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė.** Lietuvos kurpių kurpius, jo meilės istorija ir archajiškasis padų klijavimo presas.

Kitame numeryje: Vilniuje pristatyta „Draugo“ fondo išleista knyga „JAV lietuvių darbai Lietuvai 1918 – 2018 metais“

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

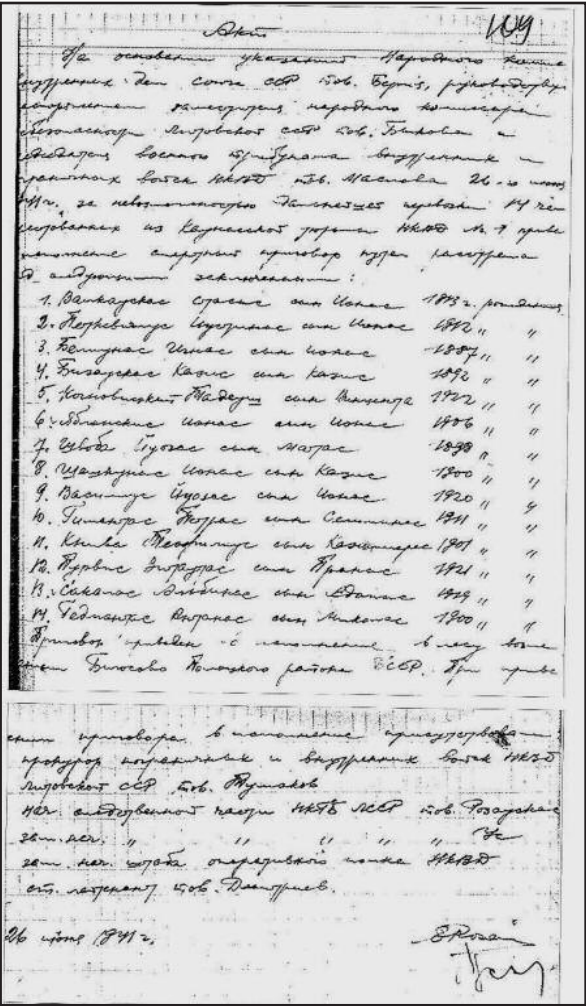

Spaudos, radijo ir televizi-jos rėmimo fondas 2018 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugoji-mas bei lietuviybės puose-lėjimas pasaulyje“

Redaguoja Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja Jonas Kuprys

Knyga Lietuvos žvalgybos ir saugumo pareigūnų atminimui pagerbti (2)

NKVD tardytojo Eusiejaus Rozausko ranka surašytas mirties bausmės įvykdymo miške prie Bigosovo (Baltarusija) aktas. 1941m. birželio 26 d. (VSD)

Violeta Rutkauskienė

Tęsinys. Pradžia 2018 m. birželio 16 d. „Kultūroje“

Pasmerkti svetimų, išduoti savų

Ilgai laukta knyga yra ne vien priminimas, bet ir pamoka, turinti išpėti dabarties ir ateities kartas, kad istorijai nėra paslapčių, kad anksčiau ar vėliau atsiskleidžia ne tik nežinomi žygdarbiai, bet ir nedori darbai bei išdavystės. Knygoje plačiai pasakojama apie Lietuvos žvalgybos ir Lietuvos Saugumo departamento (VSD) buvusių vadovų Augustino Povilaičio, Jono Statkaus, Stepono Rusteikos ir daugelio kitų slaptųjų tarnybų darbuotojų Povilo Lašo-Spiridonovo, Broniaus Vėžio, Konstantino Dulksnio, Jono Kazlausko, Petro Kirlio, taip pat slaptųjų agentų ar Lietuvos žvalgybos bei saugumo sistemoje dirbusių bendradarbių bei informaciją teikusių asmenų veiklą, jų sunkų ir kupiną pavojų darbą, o vėliau – jų išgyvenimus ir likimus, sovietinėms represinėms struktūroms vykdant persekiojimus, žiaurius sovietų struktūrų metodus, patirtus išmėginimus, kančias, atskirų pareigūnų sunaikinimą bei skaudžias jų gyvenimo istorijas.

Surinktieji faktai atskleidžia, kad ir suprasdamos 1939–1940 m. po Vilniaus grąžinimo susidariusią aštrią ir įtemptą situaciją Lietuvoje, atsakingos Lietuvos valdžios struktūros – LR Vidaus reikalų ministerija ar jai pavaldus Valstybės saugumo departamentas – galimai sovietinei krašto okupacijai iš anksto nesirengė, neturėjo instrukcijų kaip elgtis, o okupacijai prasidėjus, nebuvo sudarytų ir apgalvotų planų, kaip skubiai ir organizuotai veikti pagrindžio sąlygomis, nenumatyta, ką daryti, jei prasidėtų saugumo pareigūnų ir jų artimųjų persekiojimas.

1940 m. birželio 10 d. VSD direktoriaus A. Povilaičio duotas įsakymas sunaikinti agentūrines bylas pradėtas vykdyti tik birželio 14 d., tačiau ir tada, trūkstant išsamesnių ir tikslių nurodymų, saugumo archyvų naikinimas nevyko sklandžiai. Atskiruose Lietuvos vietovėse vietiniai pareigūnai bylų naikinimą laikė neprotingu sprendimu ir griežtai atsisakė tai daryti. Nebuvo ir aiškaus plano, siekiant

kaip nors išsaugoti bent dalį lietuvių žvalgų profesionalų, nors kaip knygoje pažymima, tokių galimybių būta.

Lietuvos vyriausybė, vis dar naiviai tikėdamasi sovietų malonių, Krekliui spaudžiant, galutinai pasimetė sukaustyta baimės ir neryžtingumo. Prasidėjus sovietų provokacijoms pasidavė stalinistų spaudimui, faktiškai kapituliavo – neva tautos „gelbėjimui“ aukodama ir sovietų susidorojimui išduodama niekuo nekaltus savo pareigūnus – Vidaus reikalų ministrą K. Skučą ir Saugumo departamento viršininką A. Povilaitį. Kaip žinome, sovietams šių aukų neužteko. Netrukus bolševikų klastos ir Kremliaus keršto aukomis tapo ir kiti Lietuvos žvalgybos ir saugumo tarnautojai. Jie buvo grobiami ir kišami į kalėjimus, kankinami dar nė nepaskelbus Lietuvos Tarybų Respublika. Jie buvo kaltinami padarę nusikaltimus prieš Sovietų Sąjungą ir baudžiami pagal Tarybų Rusijos įstatymus, nors Lietuva dar nebuvo galutinai inkorporuota į SSSR sudėtį. Saugumo pareigūnai žiauriai kankinami ir tardomi buvo ne tik Kaune, bet ir Maskvoje. Nuvežti į Maskvą iš geležinkelio stoties autobusais, susodinti į geležinius narvus kiekvienas atskirai. Apie visa tai plačiai ir išsamiai pasakojama šioje knygoje, prisimenant be galo skaudžius daugelio Lietuvai visa širdimi atsidavusių ir ištikimų pareigūnų likimus.

Sovietų valdžią įvedinėjo vietinių žmonių rūbais perrengti enkavedistai

SSSR politinė valdžia ir represiniai organai, kaip matome iš knygoje pateiktų pavyzdžių, Baltijos šalių okupacijai ruošėsi iš anksto. Jau nuo 1935 m. sovietai aktyviai ėmė kaupti informaciją apie Lietuvos žvalgybą ir VSD, kariuomenę, mūsų šalies vidaus ir užsienio padėtį. 1938 m. gegužės mėn. iš Kauno į Maskvą konsultacijoms buvo iškviesti sovietinės žvalgybos Lietuvoje rezidentai. Vienas jų, Sergejus Roditelevas, jau Maskvoje su NKVD liaudies komisarų Nikolajumi Ježovu svarstė žvalgybines užduotis Lietuvoje. Jau tada Maskva iškėlė užduotį verbuoti politiškai aktyvią agentūrą, galėsiančią reikiamu momentu pakreipti Maskvos naudai politinius įvykius ir padėti vietinei darbininkų klasei nuversti nekenčiamus marionetinius režimus.

Kaip tik tada NKVD Užsienio Nacionalistinių ir emigrantų skyrius teikė pasiūlymą panaudoti Lietuvos, kaip ir kitų dviejų likusių Baltijos valstybių, „rusų ir žydų emigrantų organizacijas, galinčias aktyviai įsitraukti į planuojamą perversmų eigą“. Tačiau Kremlius suprato, kad tai nėra pakankamos pajėgos sėkmingai okupacijai įgyvendinti ir todėl jau 1940 m. pavasarį į Lietuvą išsiuntė SSSR karines žvalgybos grupes. Vienas iš tos sovietinių diversantų grupės narys Anatolijus Guskovas atsiminimuose rašė, kaip Maskvoje pasirokę intensyviuose lietuvių kalbos kursuose su grupe žvalgų kirto Lietuvos sieną. Šios grupės užduotis – suteikti Lietuvos žmonėms pagalbą įvesti sovietinę valdžią Lietuvoje, o kraštą prijungti prie Sovietų Sąjungos. Guskovas, kaip ir kiti grupės nariai, turėjo nepriekaištingai padirbtus Lietuvos saugumo departamento tarnautojų dokumentus. Pasiekus Lietuvą, visa grupė autobusais nuvežta į SSSR pasiuntinybę Kaune. Čia jie perrengti vietinių žmonių drabužiais, ilgai ir išsamiai instruktuoti apie padėtį Lietuvoje. Minint šiuos knygoje aprašytus momentus, prieš akis iškyla neseni įvykiai Ukrainoje. „Žaliųjų žmogeliukų“ pasirodymas Kryme tarsi atkartoja istoriją. Ar mes pasimokėme iš jos?

Lietuvos žvalgybos ir saugumo institucijų sunaikinimas

Okupacijos pradžioje, pereinamuoju laikotarpiu, sovietai siekė likti šešėlyje – Lietuvos užgrobimą nuspręsta vykdyti pačių Lietuvos piliečių ran-

komis. Todėl sovietai kuriam laikui išlaikė senojo saugumo aparato tarnautojus, struktūrą ir formą. Tačiau toks susovietintas saugumas jau nieko bendro neturėjo su Lietuvos valstybe. 1940 m. birželio – liepos mėn. į Lietuvą atvykusi grupė operatyvinių NKVD įgaliotinių pradėjo Lietuvos saugumo sovietizavimą. Jie kaip patarėjai teikė konsultacijas ir faktiškai ėmėsi vadovavimo VSD bei jos apygardoms. Nors oficialiai VSD nustojo veikti ir gyvuoti nuo 1940 m. rugpjūčio 28 d., išgaliojus naujai LTSR konstitucijai, pagal kurią ikūrus SSSR NKVD – LSSR vidaus reikalų liaudies komisariatą, VSD (Valstybės Saugumo departamentas) oficialiai buvo panaikintas. Tačiau realiai Lietuvos saugumo tarnybos veikla nutrūko gerokai anksčiau, VSD vadovu paskyrus Lietuvos komunistų partijos pirmąjį sekretorių A. Sniečkų. Komunisto pagrindininko A. Sniečkaus paskyrimas VSD vadovu faktiškai reiškė Lietuvos saugumo institucijų pabaigą.

Jau per pirmąjį okupacijos mėnesį Vidaus reikalų ministro M. Gedvilo įsakymais buvo atleista 40 apskričių, saugumo apygardų ir policijos viršininkų, suimta ar pasitraukė iš Lietuvos 83 VSD darbuotojai. Kauno apygardoje iki 1940 m. liepos 16 d. iš 22 darbuotojų tarnyboje liko 6, o iš 35 VSD Ypatingojo skyriaus darbuotojų palikti tarnauti tik 5 žmonės. Jų vietas užėmė vietos komunistai ir at-

Teisingumo ministro Antano Tamošaičio kreipimasis į Justą Paleckį dėl leidimo iškelti bylą Kaziui Skučui (LCVA)

vykėliai iš Rusijos NKVD. Kai kuriuos Lietuvos saugumo tarnautojus buvo bandoma perverbuoti ir prisijaukinti dirbti sovietams. Daugelis senųjų Lietuvos saugumo pareigūnų pasitraukdavo tyliai, išeidavo ir negrįždavo. Vieni bandė trauktis į Vakarų, kiti išėję slapstėsi.

Iki 1940 m. liepos 19 d. buvo suimti visi aukščiausi Lietuvos saugumo pareigūnai. Rugpjūčio viduryje susovietinto VSD kvotų viršininko Eusiejaus Rozausko tardymo dalis jau tardė 23 buvusius Lietuvos saugumo agentus, 3 saugumo viršininkus ir 35 buvusius policininkus. Kaip vėliau liudijo susovietintame saugume paliktas dirbti A. Gailius, susovietintame Lietuvos saugume tarnauti likę senieji VSD valdininkai buvo panaudoti patiems „šlykščiausiems darbams“ – savų saugumo tarnautojų areštams vykdyti, pirmiesiems masiniams Lietuvos valstybės veikėjų suėmimams ir jų šeimų terorizavimui.

Jau birželio 15 d. buvo suimtas Vidaus reikalų ministras K. Skučas ir VSD direktorius A. Povilaitis, o netrukus ir kiti aukšti Lietuvos saugumo tarnautojai. Juos suėmė dar Lietuvos Pašvenčio pasienio baro policininkai. Kaip knygoje minima, Povilaitis sulaukė to pasienio baro policininkai V. Kriwickas ir M. Maruckas. Po kelių dienų, birželio 19 d., sovietų statytinis prezidentas Justas Paleckis davė leidimą kaip prieš Sovietų Sąjungą nusikaltusiam ministrui kelti bylą. Netrukus abu Lietuvos saugumo vadovai buvo patalpinti Kauno sunkiųjų darbų kalėjime. Matui Krygeriui pavedama tardyti K. Skučą, o Sevelijui Zimanui (sovietinio partizano, seno komunisto pagrindininko H. Zimano broliui) – A. Povilaitį.

Tęsinys kitame numeryje

JOANA DANUTĖ ŽILAITYTĖ
„JUODA NAKTIS SAUGO BALTAS GĖLES”

efoto.lt nuotr.

❖ Violetinės miglos virš upės žalios. Žavūs šokiai žuvų. Giesmės žolių. Norėčiau būti čia amžinai.

❖ Vieni iš kitų grobiam sapnus, kol pavargę amžiams nutylam.

❖ Jauna balandžio žolė su senu akmeniu susidraugavo.

❖ Sapne sapnavau Dievo sapną.

❖ Pamilo gėlė savo šešėlj – neteko spalvos.

❖ Vasaros pievoj saulės spinduliai gaudo vaikus.

❖ Mirties nužudyt neįmanoma. Ji visada čia. Juokias šaltai iš visų. Iš tų, kurie myli gyvenimą, Ir iš tų, kuriems ji apkarto.

❖ Blogis kartais vilioja – kaip nebūtis.

❖ Bučiuoji tamsą. Aš dar nemoku.

❖ Mėlynos žolės su pietų vėjeliu tyliai kalbasi. Įdomu – apie ką?

❖ Virpa geltoni lapai. Šaltas, nykus vanduo. Lekia juodas paukštis. Lapkričio šviesos jau greit užges.

Tamsiom naktim sapnuoju žydinčias alyvas. Lekia juodas paukštis. Tyli, žiūri akim liūdnom.

❖ Juoda naktis saugo baltas gėles

❖ Negreit supratau – sunkiausia paprastai būti.

❖ Spindi aukso dulkės. Paupio smiltyse. Žydinčioj pievoj. Sename antkapy.

❖ Apie bitę, dulkę, vėją ir rasą daug žinau. Apie žmogaus širdį – veik nieko.

❖ Upė visada žaidžia – su lietum, salom, su savo šešėliais.

❖ Švelniai šypsojos ir gėlės, ir laukų kaliausė. Vaikystėj.

❖ Vieną kartą susitiks visi laikai.

❖ Senas sodas. Kiek sapnų čia nuvyto.

❖ Byra vyšnių žiedeliai. Vieną erškėtis sugavo.

❖ Glostau švelnius motinos plaukus – prisiminimuos.

❖ Daug liko iš vasaros: keletas smilgų, vienas gražus sapnas, rasota žolė.

❖ Juoktis ir verkti slapta mane išmokė upelis.

❖ Šalis, pilna skambių vardų. Paslapčių. Džiaugsmo. Svajonių. Neišsenkančių upių. Nevystančių rožių. Toj šaly aš jau buvau.

❖ Nepeik dilgėlės. Ji tokia graži – kai žydi.

❖ Sušvito sodas – vyšnios pražydo. O kad matytų jas motina...

Istorinės Prezidentūros sodelyje – paroda apie didžiuosius Lietuvos pasiekimus 1918–1940 metais

Algis Vaškevičius

Lietuvos Respublikos Istorinės Prezidentūros Kaune sodelyje neseniai atidaryta Valstybės atkūrimo šimtmečiui skirta fotografijų paroda „Pirmoji Lietuvos Respublika 1918–1940 m.: didieji pasiekimai“. Ji primena akimirkas, dėl kurių galime pagrįstai džiaugtis ir didžiuotis savo šalimi ir jos žmonėmis. Naujojoje parodoje – šalies ūkio, ekonomikos, architektūros, infrastruktūros kūrimo, kultūros, švietimo, sporto bei kitų sričių laimėjimai ir didžiulė pažanga, pasiekta vos per du Nepriklausomos Lietuvos dešimtmečius.

Ukio, žemės ūkio ir pinigų reformų rezultatai buvo išpūdingi. Lietuvos gyventojai sulaukė stiprios ir stabilios nacionalinės valiutos – lito. Gerokai padidėjo po Pirmojo pasaulinio karo sunaikintos pramonės įmonių skaičius, modernėjo žemės ūkis, sukurtos visai naujos žemės ūkio gamybos šakos, o eksportuojami lietuviški produktai buvo dedami net ant vokiečių, anglų, palestiniečių, egiptiečių, argentiniečių stalų. Šalies veidą pakeitė ir tuo metu nutiesta moderni susisiekimo arterija – Žemaičių plentas – bei iškilę modernizmo architektūros perlai, kurie dėl savo unikalumo šiandien priskiriami išskirtinei, tautiškų motyvų kupinai kaudietiškosios architektūros mokyklai.

Šios parodos kuratorė Justina Minelgaitė-Plentienė sakė, kad atrenkant nuotraukas norėta pristatyti kuo platesnį tuometinio gyvenimo spektrą, todėl visos 16 nuotraukų didelio formato nuotraukų rodo, kuo tada gyvena jauna valstybė, kokie didžiausi pasiekimai buvo padaryti 1918–1940 metais. Atrenkant fotografijas buvo svarbu ir nuotaika, emocijos išraiška, todėl ir titulinė nuotrauka atrinkta neatsitiktinai – joje 1937 metais Europos krepšinio čempionatą Latvijoje laimėjusi Lietuvos vyrų krepšinio rinktinė. Jau po dvejų metų triumfas bus pakartotas ir čempionais tik ką per rekordinį laiką pastatytoje Kauno sporto halėje vėl taps lietuviai.

Įvairios to meto reformos smarkiai keitė ir visuomenės mąstymą bei vertybes. Fotografijų parodoje lankytojus nustebins akimirka iš 1922 m. įkurto Lietuvos universiteto gyvenimo – istorinėje nuotraukoje užfiksuota, kaip studentai troško mokytis: nesutilpę į sausakimšą auditoriją, profesorius Vaclovo Biržiškos paskaitos jie klausėsi net tarpduryje ar pasilipę ant kopėčių.

Dar viena nuotrauka iliustruoja džiugų faktą, kad 1918 metais Lietuva suteikė moterims pilietinės teisės ir buvo viena pirmųjų valstybių, tai padariusių Europoje – moterys jau galėjo siekti aukščiausių valdžios postų, tad prezidento rinkimuose vėliau varžėsi ir Felicija Bortkevičienė, ir Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. Moterims rinkimų teisę patvirtino ir 1919 m. lapkričio 20 d. priimtas Steigiamojo seimo rinkimų įstatymas, kuriame skelbta, kad rinkimuose dalyvauja visų tikėjamų ir tautų Lietuvos piliečiai, vyrai ir moterys, kuriems suėjo 21 metai. Palyginimui, JAV moterims rinkimų teisė buvo suteikta 1920 metais, o Prancūzijoje – tik 1945 m.

Tarpuokariu Lietuva garsėjo ir tarptautinėje padangėje. Jos vardas ne kartą skambėjo tarptautinėse sporto, meno, aviacijos bendruomenėse. Ypatingas įvykis buvo 1934 metais, kai šeši Lietuvos aviatoriai savo šaliai padovanojo dar vieną progą džiaugtis – tų metų vasarą lietuvio Antano Gustaičio sukonstruotais orlaiviais trys ANBO IV lėktuvų įgulos pakilo į skrydį aplink Europą. Lėktuvai apskrido 16 Europos miestų, pasiekė greičio rekordą ir pristatė plačias savo šalies aviacijos galimybes.

1933 m. lakūnų S. Dariaus ir S. Girėno skrydis per Atlantą „Lituanicos“ lėktuvu išgarsino

J. Minelgaitė-Plentienė parengė jau ne vieną parodą Istorinės Prezidentūros sodelyje

Nuotraukose – svarbiausi šalies pasiekimai

Lietuvos vardą abiejose Atlanto pusėse. Minint šio skrydžio metines, 1934 m. birželio 25 dieną Lietuvos lakūnai ryžosi dar vienam oro žygiui, šį kartą – po Europą. Tą dieną iš Kauno aerodromo pakilo trys ANBO IV lėktuvai, pasiryžę apskristi visą senąją žemyną. Pirmuoju skrido ANBO lėktuvų konstruktorius ir lakūnas pulkininkas Antanas Gustaitis su oro žvalgu aviacijos kapitonu Juozu Namiku, antruoju – aviacijos kapitonas Jonas Liorentas ir aviacijos leitenantas Romualdas Marcinkus, trečiuoju – aviacijos leitenantas Jonas Mikėnas ir mechanikas Kazys Rimkevičius.

Pasak J. Minelgaitės-Plentienės, išlydėti lakūnų į aerodromą susirinko Vyriausybės nariai, kariuomenės vadai ir miestiečiai. Tarsi pranašiškas buvo Krašto apsaugos ministro generolo Petro Šniukštos palinkėjimas: „Skriskite laimingai – grįžkite garbingai“, – skrydis iš tiesų pavyko puikiai. ANBO IV eskadrilė aplankė dvylikos Europos valstybių sostines ir kitus miestus maršrutu: Kaunas-Stokholmas-Kopenhaga-Amsterdamas-Briuselis-Londonas-Paryžius-Marselis-Roma-Udi-

Moterims suteiktos pilietinės teisės.

A. Vaškevičiaus nuotraukos

ne-Viena-Praha-Budapeštas-Bukareštas-Kijevas-Maskva-Velikije Luki-Kaunas. Europoje Lietuvos aviatoriai buvo sutikti kaip žvaigždės. Jiems rengti priėmimai, įteikti valstybiniai ordinarai ir kiti apdovanojimai, organizuotos ekskursijos po aviacijos bazes ir mokyklas, muziejus, parodas, miestus. Įgulas įvairiose šalyse sutikdavo vietiniai aviatoriai, žurnalistai, karo atšė, politikai, o Italijoje mūsiškiai buvo pakviesti į priėmimą pas Italijos dučę Benitą Musolinį.

Kelionėje ANBO IV trejetas patyrė ir įvairių nuotykių: pavyzdžiui, nusileidus Rumunijoje, neturėjo jiems tinkamo aviacinio kuro, tad teko palaukti, kol jį atgabeno arkliais. Skrendant per Šiaurės jūrą lakūnus užklupo lietus ir, anot amžininkų, „lėktuvai bei lakūnai buvo tiesiog išmaudyti šaltame lietuje. Vanduo pliaupė upeiais per akinius ir žemėlapius“. Tačiau savo tikslą ANBO IV įvykdė ir pademonstravo A. Gustaičio sukurtais

lėktuvus bei pasidalijo patirtimi su Europos šalių aviatoriais, kurie su susidomėjimu apžiūrėjo lietuviškus lėktuvus. Liepos 19 d. 6 val. v. misija buvo baigta rekordu: 10 tūkstančių kilometrų atstumas įveiktas per 44 val. 5 minutes.

„Lietuvos aviacijai išgarsėjus pasaulyje, oro transporto infrastruktūra buvo sukurta ir pačioje Lietuvoje. 1938 m. atidaryta ir pirmoji reguliari oro linija Lietuvoje. Pirmuosius du lėktuvus nuolatiniams vietiniams skrydžiams Susisiekimo ministerijos Orinio susisiekimo inspekcija Lietuvos oro linijoms nupirko Anglijoje. Tuo metu tai buvo vieni moderniausių lėktuvų Europoje – šešiaviečiai keleiviniai „Percival Q 6“. 1938 m. rugsėjo 3 d. surengtas šių orlaivių inauguracinis skrydis į pajūrį. Vėliau simbolinėse krikštynose jie pakrikštyti Stepono Dariaus ir Stasio Girėno vardais. Pirmojo lėktuvo krikštą viešais tapo Ministras Pirmininkas kunigas Vladas Mironas ir Ona Stanišauskienė, antrojo – Lietuvos Aeroklubo pirmininkas profesorius Zigmas Žemaitis ir Bronė Gustaitienė.

Už pirmuosius reisus maršrutu Kaunas-Palanga tekdavo pakloti net 38 litus į vieną pusę. Skrendant į abi puses, buvo galima gauti 20 proc. nuolaidą. 1938 m. lėktuvai su užrašu ant šono „Lietuvos oro linijos“ iš tuometės sostinės į Palangą skraidė dvi savaites. Per tą laiką atlikti 34 reisai, nuskrista 7480 km ir pervežtas 31 keleivis. Šiuo maršrutu lėktuvai vėl kursavo 1939 m. birželį-rugsėjį, tuomet bilieto kaina į vieną pusę sumažinta iki 25 litų. Susidomėjimas oro kelionėmis išaugo. Per kelis darbo mėnesius pervežti 784 keleiviai. 1939–1940 m. Lietuvos oro linijų lėktuvai iš Aleksoto oro uosto skraidė ir į Rygą, gabendami keleivius bei oro paštą, – teigė parodos kuratorė.

1918–1940 metais Lietuva garsėjo ne tik išpūdingais oro maršrutais – buvo tiesiami ir nauji, modernūs sausumos keliai. Bene didžiausias nepriklausomos Lietuvos projektas buvo 1934 m. pradėto Žemaičių plento statyba. Plentas driekėsi nuo Kauno iki Gargždų ir sudarė 195,5 kilometrų. Tiesiant kelią buvo pastatyti trys dideli tiltai: per Nevėžį – ties Babtais, per Dubysą – ties Ariogala, per Miniją – ties Gargždais.

Sankryžoje su Šiaulių-Tauragės plentu ties Kryžkalniu buvo įrengtas vienas pirmųjų Lietuvoje viadukas. Plento įrengimas bei tiltų statyba kainavo apie 14 mln. litų. Žemaičių plentas buvo stambiausias Lietuvos dvidešimtmečio projektas, sujungęs laikinąją sostinę su Klaipėdos kraštu ir uostu bei tapęs šalies technikos pažangos paminklu. Parodoje viena nuotrauka kaip tik ir iliustruoja šio plento tiesimo darbus.

Nukelta į 8 psl.

Astrida Petraitytė

Susigundžiau galimybė šeštadienį, birželio devintą, kartu su Vilniaus ev. liuteronų bažnyčios (VELB) choru nukakti į Vilkyškius – choristai vyko į tradicinę evangelišką bažnyčių Giesmių šventę, man rūpėjo iškyla (žinia, neketinau praleisti ir chorų pasirodymo Vilkyškių bažnyčioje).

Ne pirmą kartą keliavau į Vilkyškius, Mažosios Lietuvos miestelį (kaip ir visas Klaipėdos kraštas nuo Vokietijos atskirtas šiai pralaimėjus Pirmąjį pasaulinį karą, prie Lietuvos prijungtas po 1923-ųjų akcijos); valdiškai sakant – tai Pagėgių savivaldybės seniūnija.

„Seniūnijos centras Vilkyškių miestelis. Miestelis yra už 15 kilometrų į rytus nuo Pagėgių prie Klaipėdos – Kauno kelio. Vilkyškiai žinomuose istoriniuose šaltiniuose minimi tik 1551 metais, tačiau jau XVI amžiuje čia buvo nemaža gyvenvietė. Ji išaugo ten, kur nuo seno kirtosi keliai vedę į Ragainę, Batakiaus bei Klaipėdą. (Kelias į Jurbarką nutiestas tik XIX amžiaus viduryje).”*

Pirmoji, galima sakyti, sukrečianti pažintis su tuo Mažosios Lietuvos kampeliu nutiko daugiau nei prieš dešimtmetį – mat tuokart tarpautinė (daugiausia vokiečiųkalbė) Johaneso Bobrowskio draugija po šiam rašytojui skirto seminaro Kaune autobusu vyko į Bobrowskio (1917 m. gimusio Tilžėje, 1965 m. mirusio Berlyne) vietas Lietuvoje – Mociškius ir Vilkyškius. Aš, prisiplakusi pašalietė, buvau ir sugėdinta savo ligtolinio nežinojimo, ir sužavėta ekskursiją Bobrowskio takais vedusio dr. Dietmaro Albrechto (ilgamečio *Ostsee Akademie* vadovo Travemiundėje, šios institucijos tęsinio – *Academia Baltica* įkūrėjo Sankelmarke, didelio Lietuvos ir lietuvių draugo) užsidegimo ir išmanymo – jis mums rodė, kur Mociškiuose gyventa Budrių (Johanna Budrus 1943 m. tapo kareiviaujančio Bobrowskio žmona), kur iš pradžių Vilkyškiuose, paskui – Mociškiuose būta Johanno senelės (antrakart ištėkėjusios) ūkio, kuriame būsimąjo rašytojo tiek viešėta... Tuokart būta ir prarasties išpūdžio: visas nyksta, išdils ir paskutiniai materialūs „Lietuviškųjų fortepijonų“ autoriaus pėdsakai...

O 2012-ųjų pavasarį turėjau progos su grupele vilniečių nuvykti į Vilkyškių bažnyčioje surengtą didelę šventę – bažnyčia buvo pašventinta po esminio restauravimo, kartu paminint Bobrowskio 95-ąsias gimimo metines. Jau sklandė žinia: tuo tuoj bus atidarytas rašytojo muziejėlis.

Naujieną apie šio muziejaus įkūrimą Vilkyškiuose 2013-aisiais patyriau iš spaudos. O vokiškosios *Academia Baltica* Bobrowskio 100-mečiui skirtame seminare (2017-ųjų pavasarį), šalia kūrybos, įvairių biografijos aspektų aptarimo, buvo pristatytas ir Vilkyškiuose, Parapijos namuose atidarytas Bobrowskio memorialinis kambarys. Juk mirus našlei Johannai Bobrowski, vaikai nebetino išlaikyti namo Berlyno priemiestyje Fridrichshagene, mielai sutiko rašytojo darbo kambarį-biblioteką „perkelti“ į *labiausiai gimtąjį* rašytojo kraštą – Vilkyškius. Didžiausias šios akcijos iniciatorius, regis, buvo vargonų meistras, talkinąs ir Mažosios Lietuvos bažnyčiose, Jörgas Nassas, palankiai atsisaukė Vilkyškių liuteronų kunigas Mindaugas Kairys, kasdienio rūpesčio našta prisiėmė Pagėgių krašto turizmo informacijos centro (įsikūrusio Vilkyškiuose) vadovė Ilona Meirė.

O Fridrichshagene, Berlyno priemiestyje (tuometinės VDR teritorijoje) Bobrowskis su šeima – ir su savo tėvais – įsikūrė 1949 m., spėjęs ne tik pakariauti, bet ir pabuvoti sovietinėje nelaisvėje. Čia užgimė literatūriniai kūriniai – 1961 m. išleista pirmoji eilėraščių knygelė „Sarmatijos laikas“, po to kiti rinkinukai, neužtruko ir romanas „Levino malūnas“ (1964), čia spėtas užbaigti mus, ko gero, labiausiai jaudinąs Bobrowskio kūrinys – „Lietuviški fortepijonai“, pasirodęs jau po autoriaus mirties, ištikusios 1965 m. rugsėjo 2 d.

***

Keliauti į Vilkyškius smagu ir be jokio konkretaus tikslo – jau vien dėl galimybės pasigrožėti pro langą (autobuso ar automobilio) atsiveriančiais vaizdais. Regis, nuo Kauno galima vykti ir magistraliniu keliu, bet verta rinktis tik šį – panemune vin-

Šventiškai turistinė popietė Vilkyškiuose

Senasis Vilkyškių paveldas.

A. Petraitytės nuotraukos

giuojanti. Nemunas tai išnirs, tai išnyks riedant palei (ar pro) Vilkiją, Skirsnemunę, Jurbarką; turint ūpo ir laiko, pakeliui yra vertų apžiūrėjimo grožybų (nelabai į šoną – Raudondvario pilis); bet mūsų choristai ne turistai buvo susiruošę, prieš šventinį koncertą jų dar laukė repeticija, na, o mes, prijauciantieji, džiaugėmės būsimu pasivaikščiojimu pačiuose Vilkyškiuose

***

Vos atvykus, autobusui sustojus prie bažnyčios („naujosios“, XIX a. vidury statytos – pirmoji radosi dar XVI a.), iškart ir ėmiau teirautis: o kur Bobrowskio muziejus? Buvau palydėta iki greta esančių Parapijos namų, gan kukliai (lyginant su raudonplyčiu paveldu) atrodančio pilkai tinkuoto pastato. Bet jų dalyje įrengtas memorialinis J. Bobrowskio mu-

J. Bobrowskio memorialinis muziejus

ziejus išties ir emocinės įtaigos, ir informacinio krūvio nestokoja. Emociškai pasibeldžia būtent *Bobrowskio kambarys*, prie kurio (juostele atitverto) prieinama per rašytojui skirtą ekspoziciją. Šoninėje sienoje ištapyti langai tinkamai kuria *tikro* kambario išpūdį. Vilkyškių nepasiekė visa Bobrowskio biblioteka (dalis jos liko Berlyne), bet knygų lentynos gana turtingos, o šalia jų, regis, ne itin komfortabili kušėtė sukirbintoj vaizduotėj nupiešia su knyga rankoj besiilsinčio rašytojo viziją... Pianinas, išpraustas į kampa, primena, kad muzika Bobrowskio gyvenime vaidino svarbų vaidmenį (atsitraukę link ekspozicijos stendų, regėsime ir natų lapus, primargintus jo ranka). Akį patrauks ir prabangus se-

novinis sekretėras, ir sovietmetį primenąs televizorius, ktos interjero detalės, galbūt klaidingai iššaukiančios poilsiaujančio, ne prie rankraščių besidarbuojančio rašytojo viziją...

O patalpoje prieš *Bobrowskio kambarį* stendai irgi siūlo ne tik iškalbią informaciją (lietuvių ir vokiečių kalbomis), bet ir autentiškus rašytojo, jo šeimos daiktus – štai jo studentiška kepuraitė, štai rašomoji mašinėlė, štai lapelis su nusirašytu Klops-tocko eilėraščiu... Tarp eksponatų – ir ant Vilkyškių bažnyčios kadais regėta lenta, o šalia perspėjanti žinutė: įrašas, kad joje tuokėsi Bobrowskis – klaidingas (jaunuosius kunigas sutuokė namų aplinkoje – Mociškiuose). Tarp informacinių stendų akį patraukia Johannai Bobrowski skirtasis, įvardytas „Pusė to, ką aš parašiau, esi Tu“...

***

Ir kitus Vilkyškių „turistinius objektus“ skubėjau apžiūrėti. Štai jau anksčiau regėtas paminklas zalcburgiečiams, ir simboliškai prasmingas, ir nepretenzingai įtaigus. Nors gal ir „nenulaužtum kodo“, nežinodamas, jog dviejų medžio sijų konstrukcija simbolizuoja sulūžusį vežimą, o šis savo ruožtu – tolimą ir varganą tėvynėje nepageidautų zalcburgiečių protestantų kelionę Prūsijon, kurios valdovai įvairių šalių „eretikams“ pasiūlė kurtis po Didžiojo maro (1709–1710) ištuštėjusiose provincijose; sakoma, kad zalsburgiečiai, su savo manta, Alpes įveikę, įsikurdavo ten, kur sulūždavo jų vežimas – Vilkyškiai buvę tarp tų galutinių stotelių.

Pirmąsyk prieš keletą metų pamatytas paminklas išties džiugino akį, deja, dabar pasirodė baugiai nykstantis... Medžio skulptūra šaukiasi skubaus restauravimo. Be to, kadais, regis, nekerėjo (ar jie nebuvo dar pilnai išaugę?) krūmynai, kupstais prigludę abipus paminklo – visiškai čia netinkama „puošyba“, tarsi iš kapinių tradicijos perkelta...

Dar vienas žinotas, jau matytas paminklas – Pirmajame pasauliniame kare žuvusiems vilkyškiečiams. Tiesa, šį nedidelį mauzoliejų primenantį paminklą, pastatytą 1920 m., restauravusi *šiandieninė* Vilkyškių bažnyčios bendruomenė paskyrė (kaip skelbia pritvirtinta lentelė) „Karuose, tremtyje ir toli nuo Tėvynės žuvusiųjų atminimui!“ – gal iš baugumo, kad paminklais nederą gerbti vokiečių („atėjūnų“), išplėsta pirminę paskirtis?

Nutiko man ir naujų atradimų. Na, žinią apie bažnyčios languose vis dar besirandančius (naujai pasipildančius) Rasos Grybaitės vitražus buvau nugirdusi – tad ir užėjau specialiai prieš šventę po bažnyčią pavaikštinėt, pašniukštinėt. Manau, vitražai tikrai profesionaliai sukurti, jie ir platų Biblinių istorijų spektrą aprėpia. Tik gal iš to žinojimo: naujadarai, man spalvingai ryškūs vitražai šiek tiek rėžė akį, disonavo su bažnyčios erdvės skleidžiama praeities aura, tiesioginiais būtojo laiko ženklais – štai užrašas, jau laiko pagludintas, ant balkono sijos: „Jesus Christus gestern und heute...“ (Na taip, vitražų bažnyčios languose ir kadais būta, jie suniokoti sovietmečiu, sandėliu šventovę pavertus.)

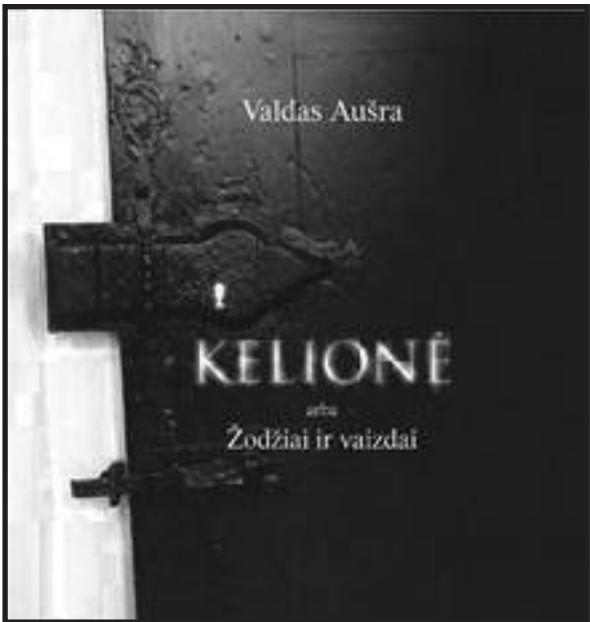
O štai netikėtai džiugus atradimas – antkapinė plokštė (buvusiose senosios bažnyčios kapinėse, dabartiniame kone plyname plote – su dar pora paminklinių reliktų). Negebėdama iššifruoti apsitrynusio įrašo gotiškais rašmenimis, teiravausi kun. Kairio, jis priminė prieš porą metų vykusį žymaus Prūsijos veikėjo Theodoro von Schöno pagerbimą – Šereitlaukyje pastatytas akmuo, skelbiantis, jog čia buvę jo gimtieji namai, o šioji Vilkyškiuose restauruota plokštė ženklina senelių kapą.**

Vaikštinėjant po Vilkyškių miestelį, dairantis į jo erdves ir architektūrą, yra progų ir džiūgauti, ir nusiminti. Štai raudonplyčiai, akivaizdu, restauruoti pastatai – tad pajunti bendruomenės, valdžios, gal ir pavienių entuziastų pagarbą istorijai, išipareigojimą nykstančius praeities lobius prikelti, patiems jais džiaugtis ir ateičiai perduoti. Va, tvirtas tarsi naujas pastatas paženklintas dviem lentelėmis – viena skelbia, kad čia įsikūrusi miestelio priešgaisrinė apsauga, kita primena Vilkyškių gaisrinei 111 metų suėjus (pasirodo, prieš porą metų Vilkyškių gaisrininkai įsikėlė į renovuotas dvaro arklides, o pradžių pradžią žymincią lentelę dovanojo kolegos iš Pagėgių).

Nukelta į 7 psl.

Žodžių ir vaizdų kelionė

Žydronė Kolevinskienė

Valdas Aušra. Kelionė arba žodžiai ir vaizdai. – Vilnius: Naujoji Romuva, 2016. – 102 p.

Vis dažniau pasitaiko vėluojančių recenzijų. Milžiniški literatūros srantai didina, spartina skaitymo tempą, bet lėtina rašymą, lėtina ramų, apgalvotą knygos reflektavimą. Panašiai nutiko ir su Valdo Aušros knyga, apie kurią mintys turėjo „susigulėti“, išsikristalizuoti. Ir recenzija, kuri turėjo pasirodyti gerokai anksčiau...

Pačioje 2016-ųjų pabaigoje (nors knygoje yra nurodyti ir 2017 metai) išleista liuteronų kunigo Valdo Aušros žodžių ir vaizdų knyga „Kelionė“ jau gyvena savo gyvenimą: atskirais tekstaais pats autorius dalijosi socialiniuose tinkluose, 2017 metų sausio 28 d. knygos pirmasis pristatymas buvo surengtas Ouklono (Oak Lawn, Čikagos priemiestis), Ziono lietuvių evangelikų liuteronų bažnyčioje, vasario 14 d. knyga pristatyta „Naujosios Romuvos klubo“ Vilniuje „Žinijos“ draugijos patalpose surengtame kūrybos vakare „Ad maiorem amoris gloriam“, vasario 15 d. šios knygos sutiktuvės įvyko Kaune, Lietuvos švietimo istorijos muziejuje, vasario 17 d. – pristatymas gimtojoje Klaipėdoje, Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos Gerlacho palėpėje, vasario 21 d. autorius savo poezija dalijosi Tauragėje, Birutės Baltrušaitytės viešojoje bibliotekoje, ir galiausiai – vasario 25-ąją – renginys Vilniaus knygų mugėje. Taigi „Kelionė“ keliavo savo kelionę: Čikaga-Vilnius-Kaunas-Klaipėda-Tauragė-Čikaga. Ir dar tebekeliauja.

„Kelionė“ – pirmoji kunigo Valdo Aušros knyga. Jau knygos pavadinime užfiksuota žodžio ir vaizdo jungtis – „Kelionė, arba žodžiai ir vaizdai“. Poetinius tekstus papildė puikios paties knygos autoriaus nuotraukos. Viena pokalbyje Valdas Aušra yra sakęs: „Su fotografija draugauju daug seniau negu su poezija. Fotografuoju nuo pauglystės. Lankiau fotografų būrelį. Vienerius metus net dirbau fotografijos būrelio vadovu. Eilėraščiai ir fotografijos išreiškia mano pojūčius, emocijas, mintis. Tai vieta, kur susikerta manasis ‘aš’ su išoriniu pasauliu. Žodis ‘susikerta’ nėra atsitiktinis, nes poetinis ar fotografinis rezultatas pasireiškia, kai tie du pasauliai pradeda vienas kitą dirginti. O kai jie yra visiškoje harmonijoje, nebelieka poreikio nagrinėti ir įvardyti. Tada reikia tik būti“ (Jurga Tumasonytė, „Kai susikerta pasauliai. Pokalbis su Valdu Aušra“, Literatūra ir menas, 2017-03-17). Knyga dedikuota broliui, kuris vienintelis, kaip yra ištaręs autorius, dabar jį labiausiai ir sieja su Lietuva. Eilėraščiai knygoje dėliojami chronologiškai – nuo 2010 metų kovo iki 2016 metų birželio 13-osios. Chronologinė seka ir konkrečios eilėraščių datų žymos primena dienoraštinius įrašus, kai fiksuojamos svarbios kasdienybės patirtys, kai maksimaliai atsiveriama.

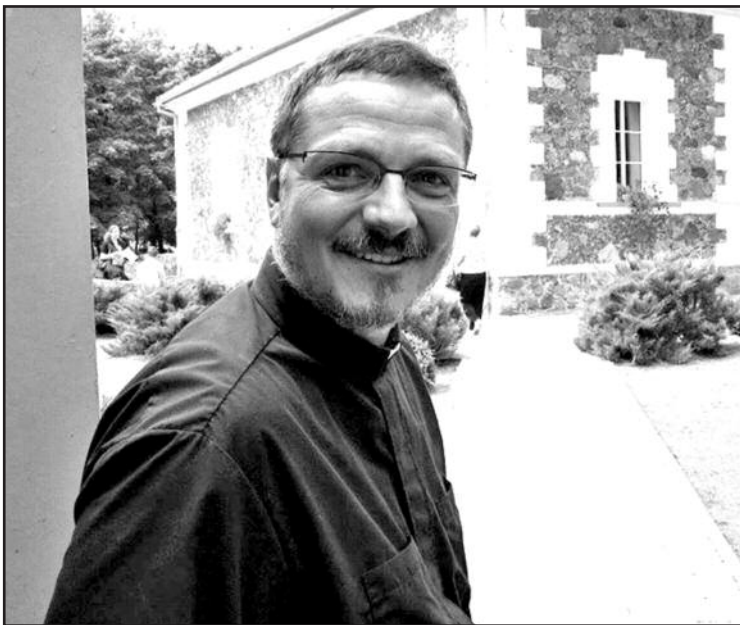
Knygą sudaro dvi dalys: „Žingsniavimas“ ir „Piligriminės elegijos“. Žingsniuoti ilgoje ir nesibaigiančioje kelionėje pradedama nuo pavasario:

*Skrenda gervės į šiaurę,
daužydamos ledo karolius.
Alyvos šakelė nusidažė žalsvai
prisirpusiais pumpurais.
Tik snieguolių kukliai iškeltos galvelės
primena dingusį sniegą –
Ateina pavasaris... (p. 9).*

Žingsniuojama, stabtelint vidury lauko, išiklausoma į žasų gagenimą (eil. „Sustojau vidur lauko“, „Žasų gagenimas“), išgirstama strazdo giesmė, pastebimas sprogstantis medžio pumpuras (eil. „Jau laikas“), ant sudžiūvusios žemės krentantis lietus. Kaip Kristijono Donelaičio „Metuose“, taip ir Valdo Aušros knygoje lyrinis subjektas savo kelią sieja su nauju gamtos ciklu: „Gyvenimo naujasis ciklas prasidėjo“ (p. 16).

Lyrinio „aš“ pasakojama „senos, sudiržusios paklodės“, suplėšytos ir panaudotos žaizdos tvarstyti, istorija, susitapatinimas su „pakelės akmenėliu, keliautojų spardomu pirmyn ir atgal, Dievo gailestingumo pripildytu indu“ (eil. „Mano kelionė“) liudija ryškią meditacinę akimirką, kai išgyvenamas ir žmogiškasis, ir Dieviškasis laikas. Eilėraščiuose atsisakoma tradicinio rimavimo, o kai kurie laisvo rimavimo tekstai prilygsta poetinei miniatiūrai, turinčiai veikėją ir įvykį – pasakojimo branduolį. Pastebėčiau, kad kai kurie eilėraščių vaizdiniai, sugretinimai skaitytojui labai netikėti, atkeliaujantys iš buitinio lygmens, kuriantys tam tikrą komiškumo efektą: Dievui dėkojama ne tik už šeimą, už kryžiaus auką, bet ir už stiklą vyno, „nenuvažiavusį stogą“, už „šnerves kutenantį kalakuto kvapą“.

Simboliškai ir, matyt, neatsitiktinai į baltuosius

Valdas Aušra prieš keletą metų Tauragėje per Sinodą prie Martyno Mažvydo bažnyčios. „Tauragės kurjerio“ nuotr.

knygos puslapius įsiterpia juodieji – apie ligą, netektį, viena tvę, tylų iškeliausių artimųjų ilgesį, sustojusį laiką.

*Štai ir vėl aš esu autobuse,
prie lignoninės durų
mus pasitinka teta.
Lipame laiptais pilkais
aukštyn ir žemyn,
kambario durys pravertos,
iš po paklodės išlindusios kojos –
basos, baltos...
Vaikai, čia tėtis...
Nereikėjo sakyti –
pažįstu tas kojas... (eil. „Sapnas“, p. 70)*

„Piligriminėse kelionėse“ lyrinis subjektas dažnai malda kreipiasi į Dievą, šioje dalyje jau daugiau religinių įvaizdžių (Kristaus kryžius, Šventas Jurgis su ietimi, padalinta duona, surambėjusi širdis, medinė Madona), įvedamas Sūnaus palaidūno motyvas:

*apkeliavęs pasaulį
sugrįžau į namus
daugiau jų nepaliksiu (p. 96)*

Būtent šiuo eilėraščiu ir namo sugrįžusiojo vaizdiniu ir baigiama knyga. Valdo Aušros lyrinis subjektas – keleivis, tačiau ne benamis. Jis remiasi į tradicines pamatines vertybes: gimtuosius namus, genties, tautos istoriją ir, žinoma, tikėjimą.

Tačiau vis tik kunigo Valdo Aušros kuriamų eilėraščių negalėtume pavadinti religine (ar sakraline) poezija; nors Sigita Geda yra ištaręs, kad visą poeziją galima vadinti sakraline dėl pačios poezijos esmės). Keliaujantį lydi ne tik Dievas ir malda, bet ir žvaigždės, sena kriausė, Viliaus Orvido sodybos akmenys. Šiame kontekste prisiminiau išeivijos poetų, katalikų kunigų – kun. Leonardo Andriekaus ir kun. Kęstučio A. Trimako poeziją, kurių knygos iš tiesų įsirašo į religinės lietuvių poezijos lauką. Tuo tarpu Valdo Aušros eilėraščiai remiasi ne tik į Evangeliją, bet ir į tai, kas žmogų supa, ką jis mato, pastebi, ką sutinka savo dienų kelionėje. Galima manyti, kad tai lemia ir liuteroniškasis pasaulėvaizdis. Tokiu būdu ne tiek per religinę ekstazę, kiek per gamtiškąją meditaciją veriasi plati lyrinio subjekto išgyvenimų gama. Pats autorius yra pabrėžęs: „Dauguma mano eilėraščių iškelia egzistencinius klausimus. Kas aš? Kokia mano vieta pasaulyje? Iš kur aš ateinu? Kaip raudona gija per juos eina tikėjimo ir gyvenimo ryšys, ryšys tarp manęs ir Dievo. Tačiau tai nėra sakralinė poezija. Tai greičiau būtų raginimas aktyviai surišti savo kasdienybę su tikėjimu, kuriuos paprastai atskiriame vieną nuo kito, kad ‘netrukdytų’. Tačiau mes visi esame turėję tokių laikotarpių, kai nerandame paramos kasdienybėje, ir jei tada neatsiveriame dieviškajam buvimui, atsiduriame akligatvyje. O Dievas, pasirodo, egzistuoja ir veikia ne tik tuo metu, kai lankomės bažnyčioje vykstančiose pamaldose“ (Eugenijus Šaltis, „Kunigas Valdas Aušra: Juk pirmiausia mes esame žmonės, o tik vėliau kunigai ar rašytojai“, Tauragės kurjeris, 2017-02-23).

Būtina paminėti knygos vaizdus – nuotraukas, kaip ir poetiniai tekstai, pasakojančias savo istorijas, o kartu ir papildančias eilėraščius, taip suintensyvinant emocijas. Apledėjęs lango stiklas (toks retas dalykas mūsų plastikinių nešalančių langų laikais!), balčiausio sniego patalas ir lyg su juo baltumu besivaržanti peltakiuota balta paklodė, pažeme neriantis baltas kiras, „balti varškės gumulai pavasarį apgulę namą“, pageltusi laiškelio skiautė su išlikusiais žodžiais „Sveikinu Tave su Gegužės 1-ąją“, Čikagos Downtowno tektonika ir pajūrio smėlio dykuma. Viršeliui pasirinktoje fotografijoje galime matyti lyg ir senų durų spyną. Durų, už kurių prasideda (prasidės) Kelionė. Kita vertus, tas ap rūdijęs metalas tarsi primena ir senuosius pirmosios mūsų emigrantų bangos į Ameriką („grynorių“) kelionių „lagaminus“ – dideles, metalu kaustytas dėžes, vadintas „baksais“. Taigi autorius „įduoda“ skaitytojams savo vaizdinį ir poetinį „baksą“ ir palydi į kelią, kuriuo kiekvienas keliaus jau savo asmeninę Kelionę.

Teko girdėti autorių skaitant savo eilėraščius. Valdo Aušros skaitymas balsu būtų dar vienas atskiras, papildantis pasakojimas greta eilėraščio ir nuotraukos. Dar vienas lygmuo, kuris kartu su eilėraščiais ir nuotraukomis įamžintų tą specifinį išgyventą, išjaustą gyvenimo momentą. Teko klausytis kunigo Valdo Aušros pamokslų. Manytina, kad nemažai šios knygos eilėraščių gimė iš to, kas tarsi lieka už bažnytinių pamaldų, pamokslų. Kai nebe teologiniu, o poetiniu žodžiu bandoma įvardinti tam tikras ir būsenas, nusakyti gyvenimo kelionės lūžius.

Apibendrinti recenziją galėčiau savo žodžiais, įrašytais šios knygos anotacijoje:

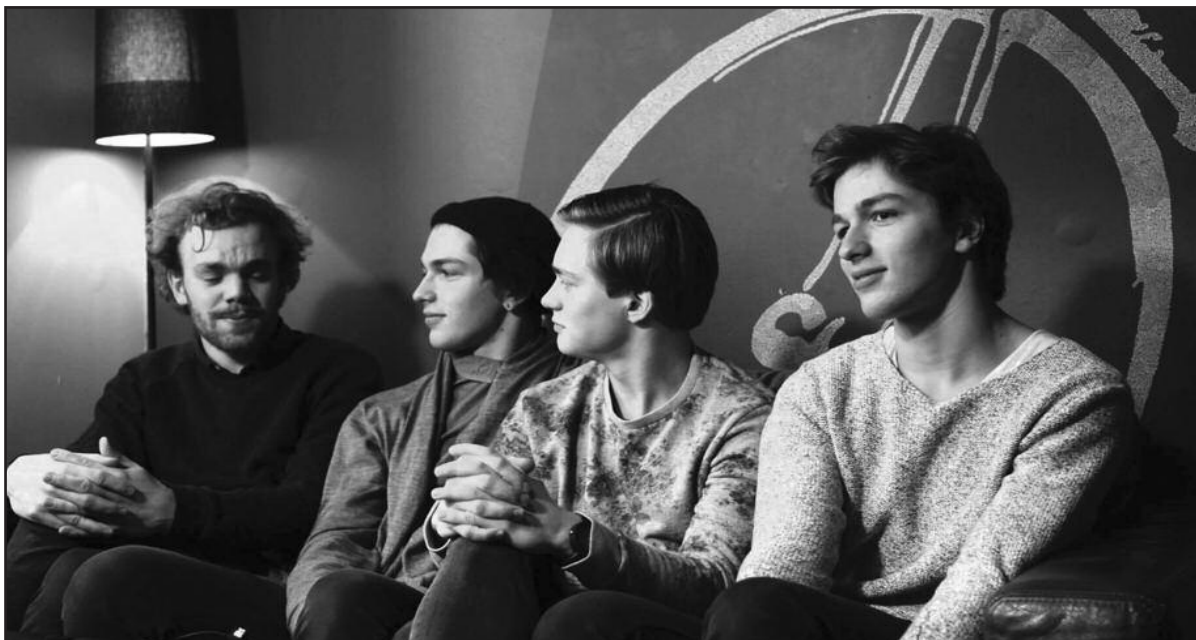
Kunigo Valdo Aušros poetinių vaizdų ir tekstų knyga – asmeninė, išpažintinė, meditatyvinė. Kelionės leitmotyvas vis grąžina prie praėjusio laiko, išnykusių vietų, prarastų žmonių. Kelionė laiku, dvasinė kelionė, piligriminė kelionė, kelionė per metų laikus, nuo Klaipėdos iki Čikagos ir atgal, kelionė, ieškant savojo „aš“, ir kelionė Dievo link – visos šios žingsniuojančio, keliaujančio lyrinio subjekto situacijos veriasi knygoje, atspindėdamos mėginimus, ieškoti žmogaus ir pasaulio vienvės. □

„Carnival Youth” – jaunieji „sienų griovėjai”

Ieva Marija Mendeikaitė

Birželio 14-ąją „LRT Opus terasoje” vakarėlį savo gerbėjams Lietuvoje surengė jauna indie roko grupė iš kaimyninės Latvijos „Carnival Youth”. Patiems vaikams buvo sunku patikėti, kad į jų koncertą susirinkę klausytojai kone visiškai užpildė „LRT Opus terasos” kiemėlį, netrūko gausybės į vaikinių dainos ritmą šokančių gerbėjų. Gal tai liudytų ir grupės narių kuklumą, gal – nuoširdų nuolankumą, nors būtent ši grupė praejusiais metais Latvijoje apšildė garsiąją roko grupę „Red Hot Chilli Peppers”, dalyvavo bei grojo daugybėje garsių festivalių visoje Europoje bei Amerikoje, tarp jų – „NME Club Night”, KOKO Londone, Mondo Niujorke (Amerika), „The Great Escape” (Anglija), Sziget festivalyje (Vengrija), „Positivus” (Latvija), „Open’er Festival” (Lenkija), „Reeperbahn” (Vokietija), „Eurosonic” (Olandija) bei daugybėje kitų žymių vietų.

Indie roko grupė iš Latvijos „Carnival Youth”

Vaikinai žinomi Europoje ir pasaulyje dėl tokių savo hitų kaip „Never Have Enough”, „Octopus”, „Brown Eyes and All the Rest”, „Connection Lost” ir t. t., taip pat grupės narių sudėtyje – dvyniai, kurie latviškos muzikos mėgėjams pažįstami kaip vienos populiariausių dvidešimt pirmojo amžiaus pradžios roko-pop muzikos grupių „Brainstorm” lyderio Renaro Kauperio sūnūs.

Ir nors vaikinių grupė susiformavo vos prieš septynerius metus, ji jau spėjo įgyti didelį pripažinimą ir yra apkeliavusi Vokietiją, Šveicariją, Londoną, Lenkiją, Čekijos Respubliką bei Slovakiją.

„Carnival Youth” muziką pamėgti tikrai nesunku, ypatingai jeigu klausančiajam patiks įdomios ir įmantrios melodijos, kurios susilieja su energingu roku bei ramybe vienu metu. Ši grupės talentą galima išgirsti ne tik gyvai, bet ji labai stipriai galima pajusti ir klausant grupės įrašų socialinėse erdvėse. „The European Border Breakers award at Eurosonic 2016” netgi pripažino, kad „Carnival Youth” yra viena iš pačių sėkmingiausių ir labiausiai įtaką darančių jaunųjų roko muzikos grupių ne tik Latvijoje, bet ir visame Baltijos regione. 2016 metais „Carnival Youth” laimėjo prestižinį „The European Border Breakers” apdovanojimą ir buvo oficialiai pripažinti kaip Europos „sienų griovėjai”.

„Carnival Youth” grupės vaikiniai ne vieną kartą išpažino savo didelę meilę Lietuvai, jos kultūrai, žmonėms ir maistui. „Mūsų gerbėjai Lietuvoje visada yra itin palaikantys, todėl visuomet gera čia sugrįžti. Nekantraujam puikiai kartu praleisti laiką”, – teigia Robertas Vanagas, grupės „Carnival Youth” vokalistas bei klavišininkas.

Šie nuotaikingi latvių vaikinai čia yra netgi nufilmavę vieną iš savo pačių naujausių klipų versijų „Love Is the Answer”, o nufilmavo ne kur kitur, kaip ant vieno iš Vilniaus senamiesčio stogų! Pristatomame vaizdo klipe grupės nariai keliauja laiku – „Love Is the Answer” istorija vystosi dvidešimto amžiaus pradžios Liepojoje, o vaizdo klipas susideda iš daugybės atgijusių to laikmečio nuotraukų, kurias surinko ir dar vienai istorijai prikėlė režisierius Maris Lagzdinis. „Dirbti su Mariu – vienas malonumas. Jis laiko mašina mus nukėlė šimtmečiu atgal ir leido pamatyti Liepoją kitomis akimis. Taip, kaip ją matė prieš daugybę metų ten gyvenę žmonės”, – teigia pagrindinis klipo herojus ir grupės būgnininkas Emilis Kauperis.

Trumpam į Lietuvą prieš porą savaičių atvykusius „Carnival Youth” narius užfiksavo naujo muzikinio projekto „Squared” komanda. Gyvai neįprastose erdvėse grojančias grupes įamžinantys „Squared” šiam filmavimui pasirinko ant vieno iš Vilniaus dailės akademijos pastatų stogo esantį šiltnamį. „Esam laimingi, kad turėjom galimybę dirbti su tokia kūrybinga komanda. Manau, kad filmavimas pavyko puikiai”, – teigia grupės narys Robertas Vanagas. „Oro sąlygos buvo puikios filmavimams ir vaizdui, kurį fiksavo kamera, tačiau tikrai nebuvo taip šilta, kaip gali pasirodyti vaizdo klipe. Turėjom būti kantrūs ir rasti būdų sušilti”, – filmavimo išpūdžius prisimena grupė.

„Tai yra gyvenimas, kurį norime gyventi! Norim groti, nes mėgstam tai daryti, o jausmas, kuris aplanko po pavykusio koncerto, yra neįkainojamas”, –

emocijomis dalijasi nuotaikingieji latviai. Šiomis emocijomis jaunieji latviukai taip pat dalijasi ir viešojoje erdvėje „YouTube”, į kurią įkelia linksmus vaizdo klipus iš kelionių aplink pasaulį ir muzikinių turų apžvalgų, pateikia kadrus iš scenos užkulisių, parodydami, kaip veikia dainos kūrimo pro-

cesas, iš kur ateina įkvėpimas, kaip atrodo, kai įkvėpimas taip ir neateina tuomet, kai jo labiausiai reikia. Tačiau nesvarbu, ar grupė kuria muzikinius klipus, ar dainas, visi jie sukuria energingą ir linksmą atmosferą, kurios metu klausytojai pasijunta lyg būtų panirę į gražiausias savo jaunystės dienas. □

Vilkyškiai

Atkelta iš 5 psl.

Deja, ir miestelio centre tenka praeiti pro senuosius pastatus, regis, hamletiškai sprendžiančius griūti ar negriūti (ir pusiau bestogis *paveldas* akis badė, širdį skaudino). Suneramino nugirstas komentaras: Pagėgių krašto paveldosaugos reikalai priskirti Kultūros paveldo departamento Tauragės skyriui, gal taip net sąmoningai stengiantis ištrinti ribą tarp Žemaitijos ir Mažosios Lietuvos (iš tiesų, ar šio krašto istoriniai savitumai gerai įmatomi pro Žemaitijos kabinetų langus žvelgiant?)...

***

Žinoma, prieš popietės ketvirtą jau skubinausi prie bažnyčios – link jos nuo miestelio aiškstės artėjo iškilminga giedotojų kolona, vedama ev. liuteronų vyskupo Mindaugo Sabučio, šilutiškio kunigo Remigijaus Šemeklio ir šventės šeimininko kun. Mindaugo Kairio.

Visa šventė bažnyčioje truko gal tik kiek ilgiau nei pusantros valandos, taigi niekam neprailgo. Įvadinė dalis – vyskupo Sabučio, kunigo Kairio homilija, Pagėgių mero Virginijaus Komsčio pasveikinimas buvo glausti. Visi – ir dainininkai, ir susirinkę klausytojai, matyt, pasidžiaugė, kad nebūta ilgų kalbų. Vis dėlto kai kurių kalbėlių aš pasigedau... Ši Giesmių šventė skirta Vydūno 150-osios, Valterio Kristupo Banaičio 100-osioms gimimo metinėms – proga paminėta buvo, bet asmenybės, jų nuopelnai liko neįvardyti (dauguma šventės metu skambėjusių giesmių – harmonizuotos Banaičio). Tiesa, šias mano priekabes galėtų nuveikti dar vieno programoje skelbto renginio dalyviai bei organizatoriai, pradedant vyskupu Sabučiu: ryte, 10 val. vyko Bitėnų kapinių šventė. Ir šiaip graži ši protestantiška tradicija – vasaros metų parapijos pamaldas mirusiųjų paminėjimui surengti kapinėse, tai vadinti – ir taip jausti – šventę! O Bitėnų kapinaitėse, Mažosios Lietuvos panteonu tapusiose, juk perlaidotas ne vienas karo ir kitokių negandų nublokštas ir svetimus kraštus... Į Bitėnus yra parkeliaus ir šiemetiniai jubilatai, gyvenimo kelią užbaigę Vokietijoje; štai tilžiškis Vydūnas, be kitų gautųjų talentų, ir muzikinio nepaslėpęs, *sugrįžo* 1991 m., o muzikas Valteris Banaitis – 1999-ais (tuoj po mirties).

Šventėn atvykusių chorų nebuvo gausu (kai ku-

rių bažnyčių giedoriai jungėsi į bendrą chorą), nors Vilnius atsiuntė net tris kolektyvus – VELB atovavo ir choras, vadovaujamas Astos Saldukienės, ir Renatos Kreimerės suburtas ansamblis „Adoremus”, į liuteronišką draugiją nepasididžiavo įsijungti Vilniaus reformatų choras „Giesmė”, sustiprintas „Pagirių dainoriais” (vadovė Janina Pamarnackienė). Kaip po šventės juokavau ne tik choro, bet ir visos mūsų delegacijos vadovei Astai: „negražu”, bet vilniečiai, visi trys kolektyvai, lyginant su kitais choralais, pasirodė kaip profesionalai. Na, bet džiaugtis ir gėrėtis galėjai visais choralais – iš Jurbarko, Tauragės, Klaipėdos, Šilutės (kartu su pagėgiškiais) atvykusiais; juk jie iš tiesų – ne profesionalūs kolektyvai, o entuziastingi bažnyčios choristai. Tarp giesmių įsiterpė ar jas papildė ir vargonai (vargonavo R. Kreimerė ir Aleksandras Isakovas), pianinas (Vitalijus Neugasimovas), trimitai (Laurynas Lapė ir Dovas Lietuvninkas), tad akimirksnių, sielą suvirpinančių, pakako. O kai visi sustojo baigiamajai giesmei, dirigentei, šventės organizatorei Laurai Matuzaitėi-Kairienei mostelėjus, užtraukė Vydūno „Pranaše didis” (harmonizuotą V. Neugasimovo) – iš to iškilmingumo sudrebėjo bažnyčios skliautai...

Šventė užbaigta bendra malda „Tėve mūsų”.

***

Puikiausia, žinoma, būtų Vilkyškiuose turistauti su krašto istoriją išmanančiu gidu – manau, prabiltų ne viena detalė, ties kuria „savarankiškai” nė nestabtelėjai, gelmingiau atsivertų grybštelėti kloadai, tiksliau susidėliotų pabirų akmenėlių mozaika...

O Vilkyškiai priklauso Rambyno regioniniam parkui, tad ir gamtos grožybių gali aptikti, vos koją iš miestelio iškėlęs... Netolies – Rambynas ir Bitėnai, vertos pagerbimo jų kapinaitės, kviečia Martyno Jankaus muziejus; kitapus Nemuno ir Ragainę (ar jos viziją) įžvelgti galima...

* <http://www.pagegiai.lt/index.php?3849600077>

** Vilkyškiuose ir Šereitlaukyje (Pagėgių sav.) liepos 29-30 d. įamžintas Heinricho Teodoro fon Šiono (Heinrich Theodor von Schön, 1773 01 20–1856 06 23) atminimas. Prūsijos valstybės veikėjas, vyresnysis prezidentas (1824–1842) gimė Šereitlaukio dvare, kurio administratoriais buvo jo senelis Gotfrydas Teodoras fon Šionas (1704–1770) ir tėvas Johanas Teodoras fon Šionas (1744–1796). Šiemet sukako 160 metų nuo H.T. Šiono mirties. (<http://reforma-cija.lt/wordpress/vilkyskiu-evangeliku-liuteronu-parapijos-istorija-atgimsta>) □

Lietuvos kurpių kurpius, jo meilės istorija ir archajiškasis padų kljavimo presas

Iškilmėse „Svečiuose pas dzūkus“ kartu su šokėjėliais sukosi Alytaus rajono savivaldybės meras Algirdas Vrubliauskas

Laimutė

Vasiliauskaitė-Rožukienė

Šiemet Kaimo turizmo sezonas atidarytas „Dvarcėnų dvaro“ (Alytaus r.) sodyboje, prie Suvingio ežero. Buvo surengta konferencija apie kaimo plėtros iššūkius verslui, iškilmėse „Svečiuose pas dzūkus“ griežė Punios kapela „Punelė“, smagiai trypė ir sukosi Butrimonių šokių kolektyvas „Gojelis“, dalyvavo kaimo turizmo sodybų savininkai, atsakingi asmenys ir rengėjai bei svečiai, vyko kontaktų ir gaminių mugė. Alytaus namudininkai čia pat pynė, audė, kepė paveldo patiekalus (pvz., Stasė Čižauskienė iš Pivašiūnų amatų centro gamino neįtikėtinais skanų kugelį), virė, kalė, siuvo, meistravo ir savo gaminiais prekiaavo.

Dėmesį patraukė šeimos duetas – Gediminas ir Dalia Paplauskai, atvykę čia iš Krokiailaukio, ir jų archajiškasis padų kljavimo presas, kuriam 120 metų.

„Turėtų būti įtrauktas į Raudonąją knygą“, – sakė šypsodamasis namudininkas Gediminas. Ilgai buvęs viengungis, ilgai jis laukė savo Dalios – kol ji užaugino savo tris dukras. Draugės seniai jai apie Gediminą ausis išūžusios, buvo jaunikį jai atvežusios, bet namie nerado. Bet galiausiai – rado. Būdama 42-ųjų, Dalia pagimdė Gediminui dukrą (ketvirtą šei-

moje). Dabar Daliai – šešiasdešimt (taigi jiedu jau maždaug dvidešimt metų pora kaip tvora). Štai kokia įdomi jų meilės istorija.

Dalia pramoko šio amato ir kartu su vyru kurpiauja, per metus jiedu sukurpia 1 100 kurpių, jokiuose prekybos centruose nepardavinėja, tik mugėse, susibūrimuose. Jų kurpės labai gražios, įvairių gobeleno spalvų ir raštų, tvirto pado, paklausios, nes patvarios, ilgaamžės (ne viena dienos maksiminės),

nes senoviniu presu suklijuotos, pora kainuoja tik keturis eurus, išigijau porą ir aš, todėl nemeluojau.

Kažin, ar Lietuvoje (ir pasaulyje) dar besama tokių meistrų, dirbančių su tokiu presu? (Apie preso sandarą, kaip jis veikia, Gediminas galės ilgiausią paskaitą paporinti.) Ir ar nederėtų Gediminui imtis mokytojo vaidmens, kad perduotų šią patirtį to amato pasekėjams? □

Dviese darbas spartesnis (Dalia ir Gediminas Paplauskai). Laimutės Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotraukos

Didieji pasiekimai

Atkelta iš 4 psl.

Lietuvos vardas garsiai skambėjo ir 1937 metais, kai Paryžiuje buvo surengta pasaulinė paroda „Menas ir technika šiuolaikiniame gyvenime“. Visą pasaulį Lietuva sužavėjo liaudies meno dirbiniais, tapytais mūsų krašto vaizdais ir kitais eksponatais. Parodoje, kurioje dalyvavo net 46 valstybės, pasirodyta labai sėkmingai: Lietuva pelnė 58 apdovanojimus – 44 lietuvių menininkai apdovanoti aukso, sidabro, bronzos medaliais ir garbės diplomais.

Parodos kuratorė pasakojo, kad Lietuvos ekspozicija buvo įrengta bendrame paviljone kartu su Estija ir Latvija. Darbus parodai pristatė žymūs Lietuvos menininkai Adomas Galdikas, Petras Aleksandravičius, Juozas Mikėnas, Vytautas Kazimieras Jonynas ir kiti. Didžiausią su-sižavėjimą lankytojams kėlė Lietuvos menininkų gebėjimas suderinti tautiškumą ir modernizmą. Paviljono puošmena tapo lietuviškas Rūpintojėlis.

Greta jo eksponuoti lietuvių menininkų kūriniai žemės ūkio darbų, Lietuvos kaimo temomis. Šalies savitumą taip pat bandyta atskleisti eksponuojant gausybę tradicinių kaimo amatininkų darbų – tekstilinių, keramikų, baldžių dirbinių. Parodoje demonstruotos didelio formato lietuviškų kryžių nuotraukos. Taip pat

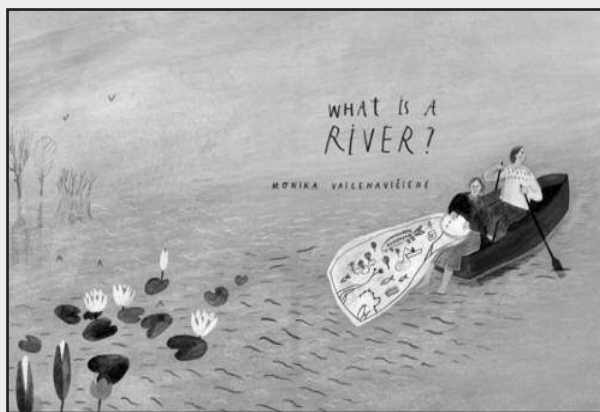
modernių Kauno pastatų maketai. Lietuvos ekspozicija įvertinta ypač teigiamai. Įdomu tai, kad trijų Baltijos šalių menininkai šiemet vėl grįžo į Paryžių – garsiajame D'Orsey muziejuje iki liepos mėnesio eksponuojami trijų šalių garsiausių simbolistų darbai.

„Tais metais Kaune iškilo ir pasaulį sužavėję modernizmo architektūros pastatai, kurie dėl savo išskirtinumo kartais priskiriami atskirai kaunietiškosios architektūros mokyklai. Kaune kūrusių architektų darbuose pastebimi istoriniai 'tautinio stiliaus' elementai ir bandymai vietinėmis sąlygomis įgyvendinti pagrindinius modernizmo principus. Net ir po beveik šimto metų mes vis dar galime leisti pasidžiaugti akims apžiūrinėdami meistriškus architektūrinius sprendimus centriniuose Kauno pašto rūmuose, Vytauto Didžiojo karo ir M. K. Čiurlionio dailės muziejuose, 'Pažangos', 'Pieno centro' rūmų pastatuose. Tarpukario Kauno modernizmo architektūra 2017 m. įtraukta į preliminarų UNESCO paveldo sąrašą“, – priminė J. Mielgaitė-Plentienė.

Istorikai vieningai sutaria, kad 1918 m. paskelbti nepriklausomybę buvo tarsi savotiška avantiūra, o išlaikyti ją prilygo stebuklui. Aki-vaizdu, kad per du nepriklausomybės dešimtmečius pasiekta šalies pažanga nėra nei avantiūra, nei stebuklas – tai Lietuvos žmonių susitelmimo ir darbo rezultatas.

Šiai parodai istorines nuotraukas pateikė ir Lietuvos centrinis valstybės archyvas bei Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, taip pat Biržų krašto muziejus „Sėla“ ir kiti muziejai. □

Kultūros kronika

Birželio 7 d. Londone buvo paskelbti šešiolika pasaulio iliustracijų apdovanojimų laimėtojų. Tarp jų – lietuvė Monika Vaičenavičienė, kurios darbas „What Is a River“ („Kas yra upė?“) buvo paskelbtas geriausia knyga vaikams Jaunojo talento kategorijoje. Taip pat iliustruotoja pelnė Naujojo talento („Overall New Talent“) apdovanojimą. „Kas yra upė“ – tai knyga vaikams, pasakojanti apie žmogų ir gamtą, gražius, bet kartais ir kenksmingus žmonijos santykius su aplinka. Upė knygoje yra pasitelkta kaip įdomus geografinis, kultūrinis objektas bei mitologijoje naudojamas simbolis. Knygos istorija, pasakojanti vaiko bei močiutės kelionę upe, yra paremta faktais, bet yra ir labai poetiška.

Gegužės 30–birželio 3 dienomis Kijeve vykusioje tarptautinėje knygų mugėje „Knyžkovyj Arsenal“ dalyvavo rašytojas Tomas Venclova. Lietuvių rašytojas savo poeziją skaitė gimtąja kalba su jų vertimais į rusų kalbą, taip pat kai kurie eilėraščiai, išvers-ti Marijanos Kijanovskos, buvo pristatyti ukrainiečių kalba. Kitą dieną įvyko Tomo Venclovos ir amerikiečių poetės Ellen Hinsey pokalbių knygos „Imagnetinta šiaurė“, išleistos ukrainiečių kalba Kijevo leidyklos „Дух і Літера“ pristatymas. Vakaro metu Tomas Venclova dalijosi prisiminimais apie jaunystės laikus, kuomet jo požiūris į Sovietų Sąjungą ir jos sistemą kardinaliai pasikeitė bei jis tapo disidentu, apie ryšius su Ukraina.

Brėmeno tarptautinis poezijos festivalis „Poetry on the road“ pristatė lietuvių poetės Indrės Valantinaitės kūrybą. Leibnico aikštės teatre kartu su autoriais iš Airijos, Austrijos, Portugalijos, Vokietijos, Lenkijos, Haičio ir Čilės autorė skaitė eiles. Poetė Indrė Valantinaitė – poetė, kultūros žurnalistė. Yra atlikusi pagrindinius vaidmenis G. Kuprevičiaus miuzikle „Ugnies medžioklė su varovais“ ir R. Radzevičiaus roko operoje „Saulės žemė“. 2006 metais laimėjo Rašytojų sąjungos rengiamą pirmos knygos konkursą ir išleido eilėraščių rinkinį „Žuvm ir lelįjom“. Po penkerių metų pasirodė antroji autorės knyga „Pasakos apie meilę ir kitus žvėris“, už kurią Druskininkų poezijos rudenyje poetė pripažinta Jaunąja Jotvinge. 2017 metais iki pusšimčio eilėraščių sugulė į naują poezijos knygą „Trumpametražiai“.